

Ông Tạ Diễm, người đất Nam Đàn, Nghệ An, nổi tiếng hay chữ, nhưng thi cử lận đận, mãi đến năm 1910 mới đỗ Cử nhân.

Cũng vào năm ấy, ông vui mừng sinh được cậu con trai đầu lòng, đặt tên là Tạ Quang Bửu.

Được bổ nhiệm làm giáo thụ phủ Tam Kỳ, Quảng Nam, ông mang Bửu theo. Mới lên bảy, cậu đã tham gia cuộc thi chữ Hán, tiếng Việt và Toán học tại đây. Bửu nổi tiếng học giỏi ngay từ thuở ấy.

Ông Tạ Diễm qua đời, để lại một số tiền nợ nần khi Bửu còn là cậu học trò nhỏ tuổi. Thật may, năm 12 tuổi, Tạ Quang Bửu thi đỗ vào trường Quốc học Huế và xin được học bổng.

Tạ Quang Bửu là học trò nhỏ tuổi nhất và có vóc người nhỏ bé, bị bạn bè trêu là “Người xứ Liliput”⁽¹⁾. Nhưng tất cả đều nể tài học của cậu.

(1) Trong tác phẩm “Guliver du kí” của Jonathan Swift.

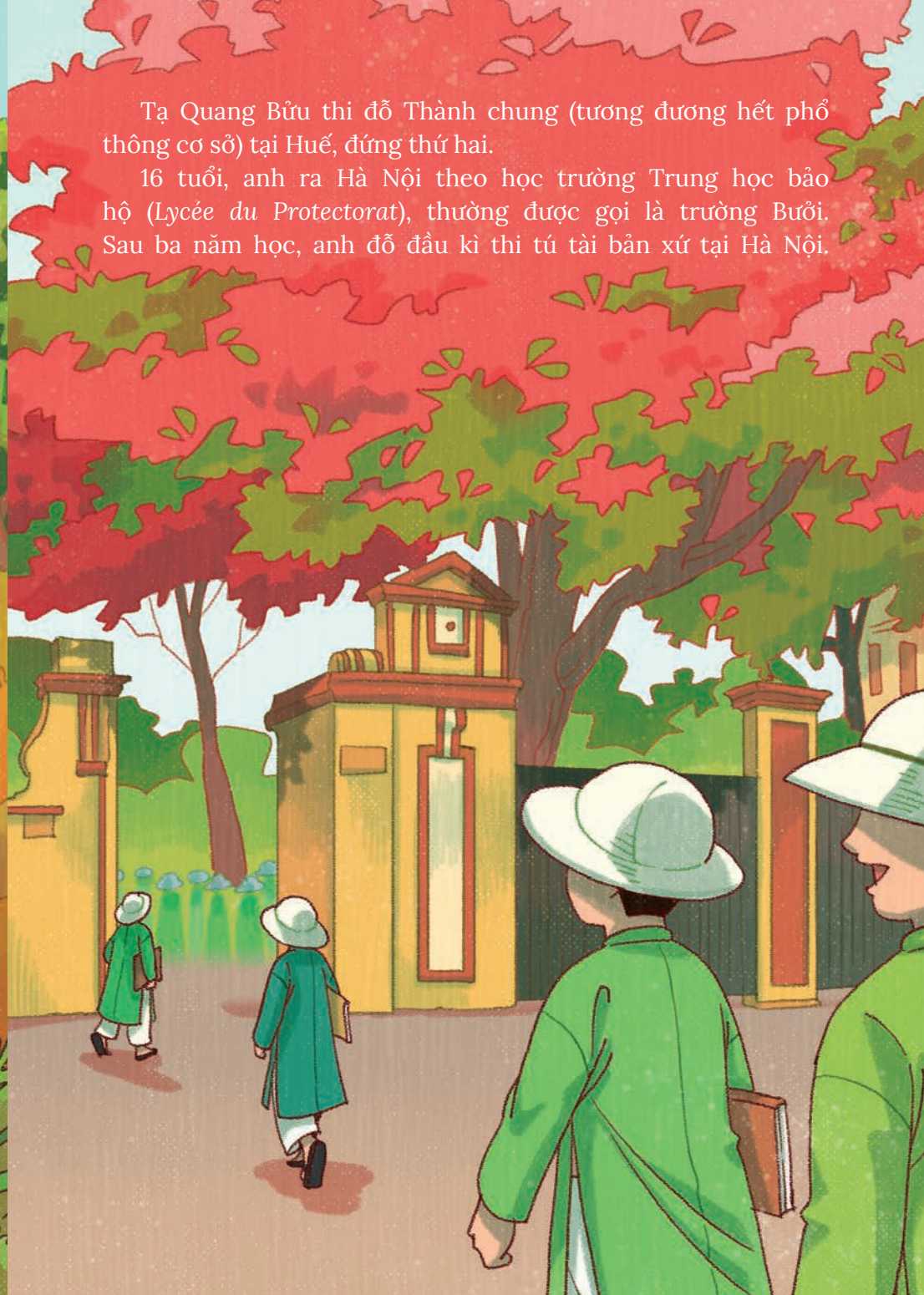
Tạ Quang Bửu say sưa học các môn, anh rất thích Văn học và thuộc nhiều thơ của các nhà thơ Pháp. Nhưng anh có thiên hướng về các môn khoa học tự nhiên: Toán, Lí, Hóa và Sinh vật.

Anh thích các thí nghiệm về dòng điện và tự mày mò lắp ráp ống telephone vô tuyến điện... bằng cách tưởng tượng.

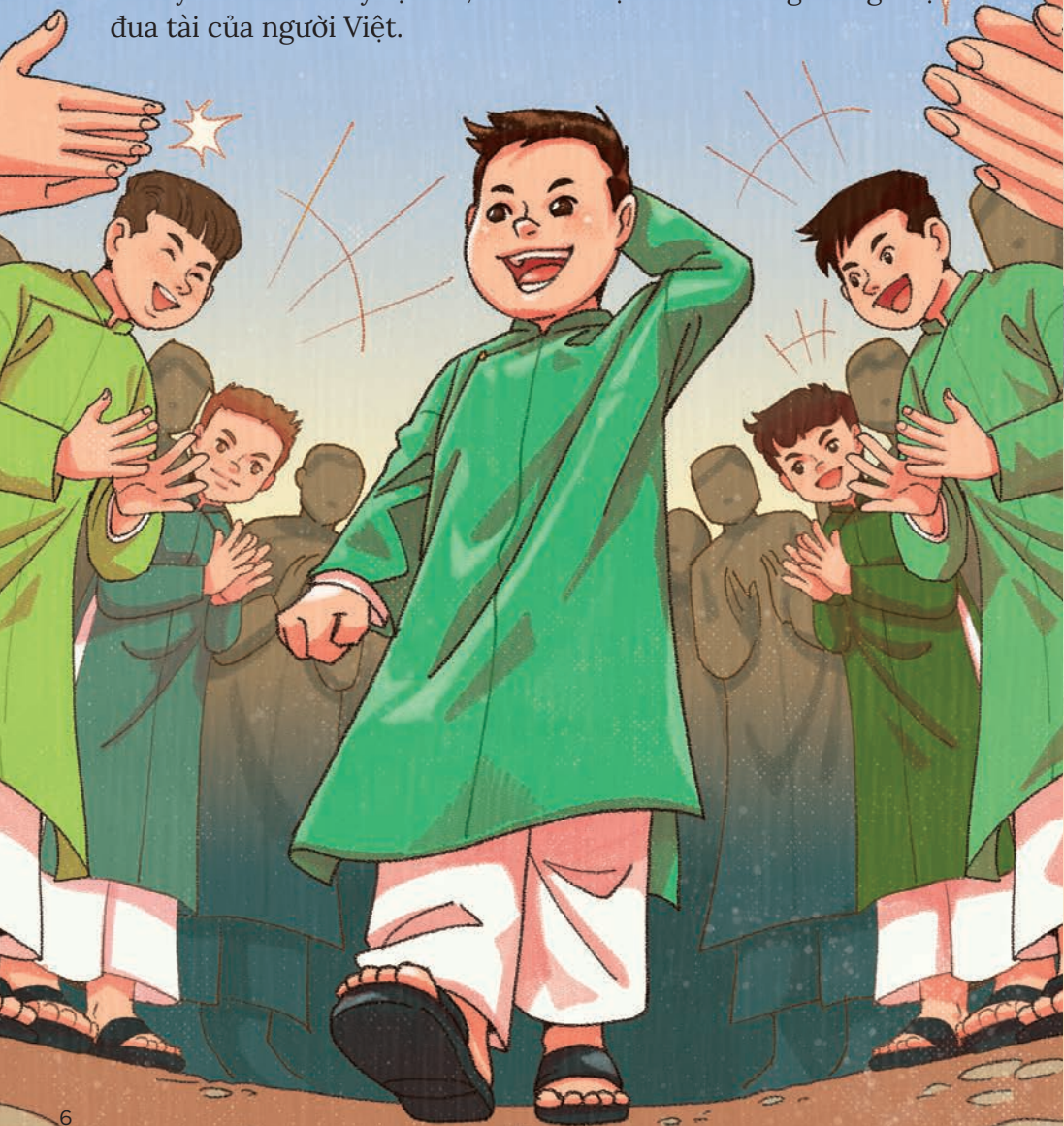
Tạ Quang Bửu thi đỗ Thành chung (tương đương hết phổ thông cơ sở) tại Huế, đứng thứ hai.

16 tuổi, anh ra Hà Nội theo học trường Trung học bảo hộ (*Lycée du Protectorat*), thường được gọi là trường Bưởi. Sau ba năm học, anh đỗ đầu kì thi tú tài bản xứ tại Hà Nội.

Mặc dù không theo học trường Tây dành cho con em người Pháp (trường Trung học Albert Sarraut), Tạ Quang Bửu muốn “đọ sức với Tây”: thi tú tài Tây ban toán, rồi ban triết.

Cả hai kì thi này anh đều đỗ đầu. Sau mới đến một học sinh người Pháp. Học trò trường Bưởi reo vui, tung hô Tạ Quang Bửu. Ai nấy đều cảm thấy tự hào, coi như một chiến thắng trong cuộc đua tài của người Việt.

19 tuổi, Tạ Quang Bửu được học bổng sang Paris, theo học lớp Toán đặc biệt của trường Louis le Grand. Đây là một dạng “trường luyện thi” dành cho học sinh đỗ tú tài chuẩn bị thi vào những trường lớn của Pháp.

Một năm sau, Tạ Quang Bửu được theo học chương trình cử nhân khoa học tại Đại học Sorbonne, Paris.